

SZERKESZTŐ
SZOKOLY VIKTOR.
(Dohányutca 1. szám.)

Megjelenik minden esztőtörökön, sokféle képpel ellátva.
Előfizetési ár: Egész évre 6 frt; félévre 3 frt; negyedévre 1.50 frt.
Előfizetési minden postahivatalnál és könyvtárnál.
Hirdetések díja: 4 hasábos petit sor 9 uj kr.

KIADÓ-TULAJDONOS
az „ATHENAEUM,
(Barátoktere 7. szám.)

Az „Athenaeum“ könyvkiadó-hivatalában
(Pest, barátok-tere 7. sz.) kaphatók

A „Kisfaludy-Társaság kiadványai:

Feuillet, Szibill története, Fordította Concha György. 1 frt 50 kr.
Molière vígjátékai. III. kötet. Tartalom: A Mizantrop. — A tudós n. k. — Fordították Szász Károly és Arany László. 1 „ — „
A Nibelungok, Fordította Szász Károly. 2 „ — „
Tegnér, A Frithiof—Monda. Svéd eredetiből fordította Györi Vilmos. 1 „ — „
Thackeray víg elbeszélései. — Fordította Balázs Sándor. I. II. 2 „ 50
Vachott Sándor költeményei. 3-dik kiadás. 1 „ — „
Abonyi, A mi nőtáink, Regény. 4 kötet (Lezárt. ár.) 2 „ — „
Camoens, A Luziáda, Fordította Greguss Gyula. 2 kötet. 2 „ — „

Gaskell, Phyllis mokahalom. Beszély. Fordította Huszár Imre. 1 frt — kr.
Losárdi Zsuzsán. Költői elbeszélés hat énekben. — Epizód a Rákóczi-korból. 1 „ — „
Molière vígjátékai. Fordította Kazinczy Gábor. I. és II. kötet. 2 „ — „
Sand, Antonia Regény. Fordította Greguss Ágost. 2 „ — „
Szász Károly. Két színmű. (I. Heródes II. A telenez.) 1 „ 50
Thackeray, Esmond Horink, Anna királyné őfelsége ezredes-ének élelötirtana. Két kötet. 4 füzetben. 5 „ — „
Tolnai Lajos. A nyomorék. Rajzok a falusi életből. 2 „ — „

Figyelmeztetés.

Pár nap múlva megjelenik

az „ATHENAEUM“ kiadásában

és általa Magyarország minden könyvkereskedésében, továbbá Bécsben Gorischek könyvkereskedésében (Stefansplatz 6) kapható:

Az

„Athenaeum“ kis képes naptára 1871-re.

1. évi folyam: 4-rét 104 oldal, 19 igen szép képpel. Ára 50 kr.

IGAZMONDÓ NAPTÁRA 1871-re.

Első évi folyam. 4-rét, 104 oldal, számos képpel. Ára 50 krajcár.

A „Hazánk s Külföld“ szerkesztősége számára minden levelet: mézsáros-utca, 2. szám, II. emelet, Kazár Emil úrhoz, e lapok szerkesztőtársához kérünk utasítani. A személyes látogatásokat is ide kérjük.

TARTALOM.

Cikkek: „A zongora-királynő“ — „Három évi fogság a patagonoknál.“ *Csepeli Sándortól.* — „Sikertelen bosszu.“ (Történeti korrajz.) Folytatása. *Deák Farkastól.* — „A zsidónő.“ (Költmény.) *Meissner Alfréd-től.* Közli: *Csepeli Sándor.* — „A könyvkütes története.“ *P. Józseftől.* — „A dodola.“ (Szerb népszokás.) *Sp. J.-tól.* — Egy hét története. *Vadnay Károlytól.* — „Vegyes költemények.“

Képek: Schumann Klára, a zongora-királynő. — Az éhség által kintott Guinnard punát lá. (A „Patagonokról“ című cikkhez.) — Guinnard-t a vadak elragadják. (A „Patagonokról“ című cikkhez.) — Guinnard-t és társát a patagonok megtámadják. (A „Patagonokról“ című cikkhez.) — A „zsidónő“ című költeményhez.

Irodalom.

* (A naptár-idény beállott) s Heckenast Gusztáv egész raj naptárt becsütött ki, minden rendű olvasó igényét kielégíteni iparkodva. Hozzánk beküldött naptárai következők:

1. „István bácsi naptára,“ képekkel, 50 kr.
2. „Protestáns képes naptár,“ ára 50 kr.
3. „Magyar nők naptára,“ 60 kr.
4. „Skorpió-naptár,“ igen jó élecs és gúnyos cikkekkel s illusztrációkkal; 80 kr.
5. „Nemzeti nagy képes naptár,“ ára 1 frt

6. „A magyar nép naptára,“ képekkel; 25 kr.
7. *Kis nemzeti képes naptár;* „ 16 kr.
8. „Barátfülek naptára,“ humorisztikus képekkel; 53 kr.
9. „Neveünk“ humorisztikus naptár; 40 kr.
10. „Lidérc-naptár,“ rémtörténetekkel; ára 60 kr.

— (Ugyancsak Heckenast kiadásában) jelent meg: „Képes mesék gyermekek számára, versekben. Színes képes borítékban; ára 40 kr.

A „Hazánk s Külföld“ előfizetési feltételei:

Egész évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Minden egész éves előfizető, ha csak évnegyedenként is fizet elő, 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett megkapja „Bem tábornok diadala“ című, színes nyomású nagy műlapunkat; új előfizetők azon előnyben részesülnek, hogy „Dobozi“ „Zrinyi,“ „Frangepán,“ „Hunyady László bucsuja,“ „Huszár-bravúr“ és „Guyon tábornok N.-Szombatnál“ című nagy műlapjainkat 1—1 frt 30 kr. csomagolási díj beküldése mellett kaphatják meg. Az előfizetési pénzek és postai utalványok a „Hazánk s Külföld“ kiadó-hivatalának, barátok-tere 7. szám, címzendők.

A „Hazánk s Külföld“ kiadó-hivatala.

Ujdonságok.

* (A Kisfaludy-Társaság) e havi ülésén Szász Károly tart fölolvasást Molière fordításairól. A „Le cocu imaginait“t a nagygyűlés rendező bizottság a társaság februári közülésre óhajtaná megnyerni. A havi ülésen Gyulai Pál is olvas föl egy költeményt Halász Dezsőtől. E hó folytatn a társaság kiadásában megjelenik az a három spanyol színmű, melyet Győry Vilmos fordított: „Közönyt közönyvel“ Moretótól, „Az élet álom“ és „Alhatatos herceg“ Calderától.

* (Tóth Kálmán) jelenleg vigjátékokat ír, melyet az ősz végén ad be a nemzeti színházhoz. A vigjáték címe: „A nők az alkotmányban.“

* (Magyar művek fordítása.) Sayous Ede, ki nem rég Pesten járt és igen tiszteltésgesen tud magyarul, Jókai Mór „Fekete gyémántok“ regényét franciára fordítja. Kvassay Ede „A hol az ember kezdődik“ regényét a „Pester Lloyd“ megszerezte magának s közlését tárcájában nonsókára megkezdi.

* (Kisfaludy-emlék.) Kisfaludy Károly szülőháza előtt Téthen díszes emléket akarnak emeltetni a téthiek az elhunyt nagyérdemű magyar költőnek. A bizottság, mely a gyűjtésre alakult, már ki is becsütá az aláírási íveket. E hó 22-én tánevigalmat is rendeznek e célra. Hír szerint Kis-

faludy jobb verseiből egy kis emlényt is fognak szerkesztetni e célra.

* (Hunfálczy Pál „Utazás Finnországban“ című) munkája közelébb fog megjelenni Ráth Mórnál. Ismertetni fogja benne az északi nép kevéssé ismert irodalmát is, sok érdekes adattal. Ilyen az is, hogy tavaly az eszteknek öt újságlapjuk volt: az „Eszet Postás“ (hetilap, megjelent 2,500 példányban), „A Regélő szoba“ (hetilap, 2,000 péld.), „A hittérítő“ (kétheti lap, 1000 péld.), a „Földmives“ (havi lap, 1000 péld.), „Pernói Postás“ (heti lap, 750 példányban). A négy első Dorpatban, az utolsó Pernóban jelenik meg. Előfizetői nagybárra eszt parasztok és iskolamesterek.

* (Az Athenaeum (celzött Emich Gusztáv) nagy képes naptára,) melyből mult számnak pár képet hozott mutatványul, legközelebb már kapható lesz; csakis a jelen háborúra vonatkozó adatok és illusztrációk késlelteték megjelenését.

* (A magyar gyorsírók 1871-ik évi zsebkönyvére) hirdet előfizetést Balogh Andor országgyűlési gyorsíró. A könyv 1871. március közepén jelenik meg, s előfizetési ára 1 frt 50 kr, mi vagy a gyorsíró-egylet pénztárnokához Diksz Mihályhoz (Pest, lipóttutca 45. sz.) vagy Balogh Andorhoz (főhírhajóutca 2. sz.) küldendő.

HAZÁNK S A KÜLFÖLD.

Ismeretterjesztő, szépirodalmi és társaséleti illusztrált hetilap.

42. szám.

Pest, 1870. Október 20.

VI. évfolyam.

A zongora-királynő.

Alig pár hete közlök az operettek hősének, Offenbachnak areképét s életiratát. Ma művészi ellentétül álljon itt e vázlat Schumann Kláráról, a zongora-királynőről.

1828. tavaszán volt. A lipcei „Gewand-haus“ nagy terme zsúfolásig volt tömve. A kedvelt gráci zongorázónő, Perthaler adott hangversenyt. Hanem a lipcei zenekedvelőket nem csupán ez vonzotta, de azon kíváncsiság, hogy városuk gyermekét, kiről annyit beszéltek szerzetését, először föllépní lássák. A tyja áltál kezén vezetve, egy kis, fehér ruhás, szökefürtű kilenc éves leányka lépett a zongorához s ügyetlenül hajtogatta magát. Azután felült a vánkos által magasabbá tett székre s elkezdett játszani Mozarttól egy szonátát. Alig érintette azonban ujjával a billentyűket, azonnal vége volt elfogultsága és ügyetlenségének s a ki nem tekintett rá, nem hihette, hogy kilenc éves gyermek ül a zongora mellett.

A terem háttérében két fiatal diák állott s elragadtatva hallgatta a gyermek játékát.

— Istenemre, Gisbert, — mondá az egyik, — most történik először, hogy Moscheles óta ismét jól zongorázni hallok. Magam is azt hittem s az egész világ erősítette, hogy én is tudok játszani, hanem ezen gyermekkel szemben minden zenei képességem összeomlik. Ma elég fájdalmasan értem, hogy a zenében nem elég a tehetség, hanem e mellett tanulni, sokat kell dolgozni, s én sohasem nyertem rendszeres, alapos oktatást. Vajjon kipótolhatom-e ez onhiányt? Kiezen kis művésznő anítója?

— Saját atyja, Wick Frigyes, Lipse híres zongora-mestere. De Róbert, így elragadtatva még sohasem láttalak.

— Oh, én égek a vágytól, e mestert kéni, hogy fogadjon föl engem is tanítványának.

E két tanuló mindegyike joghallgató volt: az egyik Rosen Gisbert, a másik Schumann Róbert.

Schumann Róbert 1810. június 8-án Zwickauban, Szászországban született, hol atyja köztisztelőben álló könyvárus volt. Róbert ezen kiválólag polgári családnak legfiatalabbik gyermeke, szeretetreméltósága miatt a háznak és szomszéd-

Schumann Klára, a zongorakirálynő.

ságnak csakhamar kedvencévé lett. Az iskolában nem tűnt ki valami fényes tehetség által, hanem valamely zenedarab vagy költemény mindig csodálatosan fellianyozta. Ez jó és becsületes, de nagyon ódivatú és pedáns tanítóját figyelmen kívül tette rá s ő részesítette a fiut az első gyakorlati oktatásban a zongorán. Bármily félszeg és hiányos volt is ez oktatás, a fiu előtt mindazáltal a zenehangokban új világ tárult föl, mely a lángész virága volt.

S e virág új bimbókat hajtott: a költészetet. Az álmadozó fiu mély ihlettséggel mélyedt zongorája hangjaiba, mely az ábrándozó ujjak alatt terv és elmélet nélkül sokszor egész éjfélig hangzott, vagy pedig a költészet alkotásaiba mérült. Jean Paul csakhamar kedvence lett.

Habár a generál-bassusról soha egyetlen szótagot sem hallott, mindazáltal csodálatosan sikerült neki a zongorán minden érzelmét jellemző zeneképletekben visszaadnia.

Mint kilencéves gyermek, Karlsbadban hallott s látott először híres zongorajátszót: Moscheles Ignácot, a mi a zene iránti szeretetét s lelkesültségét csak még jobban táplálta. Hanem nem volt hozzá méltó tanítója. Tizenhárom éves korában már zene- és énekkar számára a 150-dik zsolnárt komponálta s fiatal társaiból szerény buzgalommal alakított zene- és énekkart, mely zsolnártját valóban türethetleg adta elő. A fiatal gimnazista lelkében mind hatalmasabban támadt fel a vágy, hogy az unalmas klasszikus tudományok porát magáról lerázva, egészen a zenének élhessen, s atyja már hajlandó is volt engedni e vágyának, sőt a Drezdában lakó Weber Károly Máriaival levelezni is kezdett a fölött, hogy ez vállalja el fiának zenei kiképzését, midőn ezen szerető atyai szív megszünt dobogni. Anyja azonban és gyámja a fiu üdvét csupán kenyérkereseti tudományos pályában látta, s így Róbertet 1828-ban Lipcsében mint joghallgatót találjuk. Itt Rosen Gisbert testi-barátja lett, az említett hangverseny után pedig Wick Frigyes a zongorában mesterévé és atyáskodó barátjává vált.

Wick Frigyes vezetése s szép kis lánykájának példaadása mellett Schumann Róbertnek a zongorán való technikája mindjobban tökélyesbült. Schubert, Beethoven és Mozart valának kedvencei s azok szellemében szerzett ő is ének- és zongoradarabokat, s Lipcsének gazdag zenei élete csakhamar hullámai közé ragadta a fiatal tanulót a jogtudományok száraz karjai közül.

Anyja kedvéért Róbert mindazáltal a következő évben Heidelbergába ment gyűlölt kenyér-

kereseti tanulmányai folytatása végett s ott találta barátját, Rosent is. Már azelőtt megismerkedett volt bajorországi utja alkalmával Heine Henrikkel, most pedig a Rajna mellett Alexis Willibáld költővel barátkozott meg. A Necker és a Rajna partjain azonban nemcsak a zene, hanem a bámulatosan igéző természet is elvonta őt száraz tanulmányaitól. Heidelberga zenei köreiből Schumann Róbert mindenki kedvence volt, sőt egy ízben itt a zeneegylet termében játszott is s pedig zajos tetszés mellett. Ez azonban először és utószor történt ez alkalommal, hogy Schumann mint zongorajátszó nyilvános hangversenyben fölépelt.

Paganini hangversenyt adott Frankfurtban s Heidelberg többi tanulójával együtt Schumann Róbert is oda sietett, hogy a hegedűn való bővülőt hallhassa. S ezen bővülő játék felbátorította őt arra, hogy szigorú, prózai anyja elé lépjen s így szóljon: „Anyám, nem tehetek róla, de nekem is művészsze kellennem; engedd meg, hogy visszamehessek Lipcsébe, Wick Frigyeshez.” Hogy azonban őt Lipcsébe a zenemester kékszemű leánykája is vonzotta, arról sem anyjának, sem Wicknek nem szólt.

Wick buzdítására végre engedett az anya; hanem a tüzes ifju naponkinti hét órai gyakorlattal sem volt megelégedve, s hogy ujjai minél hajlékonyabbak legyenek, vas-súlyokat aggatott rájuk, a mivel aztán jobb kezét örökre bénává tette.

Ez a fiatal művészre súlyos csapás volt, de nyereség a világra nézve. Ha ujjai tökéletesen épek maradnak, Schumann Róbert is tán oly kitünő zongorajátszóvá lett volna, mint Liszt, e helyett azonban így oly csodásan szép dalokat s más műveket készített, melyek halála után századokon át is élhetnek.

Schumann Róbert ezután rendkívüli szerencsével lépett föl mint zeneszerző. Lipcsében 1834-ben „Neue Zeitschrift für Musik” című lapot alapított, melyben érdeklődővel kelt ki a régi mesterek mellett az újabb üres szerzemények ellenében, hanem a mellett a fiatal igazi tehetségeket melegen karolta föl.

E közben Wick Klára virágzó szűzévé fejlett. Németországban s Párisban adott hangversenyekkel úján újabb diadaloikat aratott. És Schumann Róbert befolyása (ki már első hangversenye alkalmával, kilenc éves korában is oly élénk érdeklődést tanusított iránta) folyton hatalmasabb lett; atyjának kissé modoros, kiesinyes rendszerétől lassanként elszokott s engedett a pezsgő, a féktelen lángész jogának. Schumannal együtt lelkesült Chopinnek ekkor felmerült szerzeményei iránt,

s hangversenyeiben ezeket és Schumann darabjait játszotta.

Midőn azonban barátságuk végre boldogító szerelmévé változott s a leány atyja elé léptek ennek beleegyezése végett, ez azt megtagadta; mert bárha tisztelte Schumann lángeszét és nemes jellemét, mindazáltal tartott tőle, hogy a mindennapi élettel való nem törődése és beteges ingerlékenysége mellett leányát nem fogná boldogítani, s csak több évig tartott keserű harc s az után, hogy Klára elhagyván atyai házáat, a törvényszék segélyéhez folyamodott, kelhetek végre egybe 1840-ben.

Schubert zeneszerzői életében ekkor nyíltak a legszebb zenevirágok, akkor készíti legédeseb melódiáit Rückert, Geibel, Heine, Eichendorff, Chamisso, és Lenau költeményeire. A melodikus zongora- és énekszerzeményekre a legközelebbi évben nagyszerű szimfóniák s más zenekari darabok, aztán a maga nemében egyetlen, mámorító hatású zenekari és énekdarab: „Paradiesom és Peri“ Moore Tamás „Lalla Rookh“-ja után következett, mely alkotásokban nevének nem csekély része volt, nem mintha ő beavatkozott volna magába a kompozícióba, hanem úgy, hogy férjének élete és hangulata fölött tündérként örködött s esodálatosan értett hozzá, hogy az ingerlékenységre idegzetességénél fogva igen hajlandó férfit megörzé.

A lipcsei konzervatóriumnak Mendelsohn Felix által történt megnyitása alkalmával Schumann ott tanítói állomást fogadott el zongora- és partitúra-játék s zeneszerzésre, mivel azonban tanítói tehetsége nem volt, e pályával egy év múlva felhagyott. A művész pár ezután nagy diadalok által kísért körutat tett Oroszországban, azután pedig megtelepedett Drezdában, hogy ott egészen mint művészek éljenek a zenének. Itt nagyfokú ideg-

betegség szállotta meg a férjet, melyből némileg fölépülve, Bécs és Prágába tett körutat s aztán „Genovéva“ című egyetlen operáját szerzette, mely számtalan lírai szépsége dacára nem bírta magát a színpadon fentartani. E helyett azonban csodás hatású volt Byron „Manfréd“-jához komor zenéje, mely már beteg lelkéből fakadt. Ezután, mintha a sötétkedélytű zenészenben ifjúi ereje még egyszer fellobbant volna, egymásután gyorsan szerzett számos apróbb s kedves zongora- és énekdarabot.

Ujabb, Lipésébe, Brémába, Hamburgba intézett körut után, hol a művészpárt mindenütt „tenyerben hordozták“, Schumann elfogadta Düsseldorfba zeneigazgatóvá történt meghívását.

De már 1853-ban, midőn Bonnbau látogatáson volt, agyszélhűdést szenvedett és erre Schumann maga is tudta, hogy vége művészi pályájának. Végre 1854. nagypéntek napján gondosan örködő neje figyelmét kikerülve, égető szenvedéseire enyhülést a Rajna hideg hullámai között keresett, honnan kimentették; de ezután a Bonn mellett egy magán-elmegyógyintézetben csak élő-halotti életet folytatott. 1856. júl. 26-kán hunyt el.

Midőn neje kísírta magát, akkor aztán Schumann Klára, az anya lépett előtérbe. A szerelem erejével vállalta magára a nagy halottnak örökségét: annak lét árvájáról gondoskodni, minek e napig lelkiismeretesen megfelelt. Mai lakhelye Baden-Baden, és Schumann Klára innen évente ki szokott rándulni műútra, melyek mindegyike diadalút. Magyar közönségünk is ismeri őt pesti hangversenyeiből.

Schumann Klára korszakunknak kétségtelenül legelső zongorajátírója, kinek maga Liszt Ferenc nyújtotta oda a koronát.

Három évi fogság a patagonoknál.

II.

(A mocsár. — A puma vagy cougar. — Az iránytű szomorú következményei. — Találkozás az indusokkal. — Összeütközés. — Utórsam halála. — Fogságom. — Az új Macoppa. — Rabzsárgaságom.)

Most nem oly szomorúan ébredtünk föl, egy kissé megerősödvé érezők magunkat, de fáradt lábainkkal csak lassan lépegethettünk; mind a mellett is sarkantyuzva az éhség által, előbbre haladtunk, s mily szerenese! egyszerre csak azt láttuk, hogy előttünk a térség alakja s természete megváltozik: homokos s magas sűrű füvekkel benőtt, főleg a mocsárok partjain, s ezáltal vérző lábainknak nem okozott oly nagy fájdalmat.

Egy kis távolban csakugyan elértünk egy

mocsárhoz, a hol égető szomjunkat lecsillapíthatuk. Ez sok volt, igen jól esett, de még más is, élelem is kívántott, a mi nélkül a víz csak élesíté eltűrhetlen éhségünket. Következőleg társammal együtt ellenkező irányban elindultunk a mocsár körül kémlelődni.

Az első kísérlet siker nélkül maradt, és én már leverten visszatértem, midőn hátam mögött egy kis zörejt hallok, s megfordulva egy pumát vettem észre, mely mozdulataimat kémlelé. Habár e

vad nem hasonlít is természetére s külsejére nézve az afrikai oroszlánhoz, a minék nevén az amerikaiak nevezik: elsöben megijedtem, de másodizben már e vadon lakójára löttem, s szügyén találtam. A kapott seb által dühbe jöve, felém tartott. Szerencsére ereje kifogyott, s törömmel kivégezhettem.

A lövésre társam hozzáfutott, s pár pillanat mulva egy kis tűz mellett, a hol a puma egy negyedrészt inkább megégettük mint megsütöttük, fölfaltuk e kerges, rágós húst, de a mi nekünk igen jóízűen esett.

Ennyi fáradság s nélkülözés után pár napi pihenésre mulhatlanul szükségünk volt. E hely kedvezőnek látszik: itt megállapodtunk. A sűrű füvekből könnyü volt menhelyet, s jobb ágyat készíteniünk, mint előbb e fagyos földön. Másnap lábunk elmaradt. De lábunk még roszabbul lett,

számíthattunk. Szerencsére, ezeket jókor elértük. Itt a kövekből egy kis menhelyet raktunk, s negyvenyolc óráig, a borzasztó zivatar alatt biztonságban valánk, a vadászatból megmaradt élelmünk is volt, s nem lett baj, ha ki nem mehettünk is, mert kívülről annyira szakadt a zápor, mintha a sziklak is omladoztak volna.

A zivatar elmúltával találtunk jó tüzi anyagot a tövisekben, de a hol egy előbbi égés nyomai látszottak. Ez csak újabb jel volt arra, hogy az indusokhoz közel vagyunk, mert jól tudtuk, hogy szokásuk felgyújtani azon térséget, a mit elhagynak.

Mielőtt a kijelölt új irányban elindultunk volna, a sürgető szükség kényszerített, hogy élelemmel ellásuk magunkat, s e célból a síkságra letérjünk, a hol szemcink előtt egy csapat dämvad sütkérezett a napon. Nehányat csak gyöngén tudtunk megsebezni, s a távolság s gyorsaságuk által

Az éhség által kinzott Guinard pumát lö. (A „Pattagonokról” című cikkhez.)

ha a földre léptünk; úgy tetszett, mintha tört üvegeken járnánk.

Mindamellett is folytattuk utunkat még három napig, s ez alatt oly szerencsések levénk, hogy egy nyulat és egy dämvadat lelőhettünk.

De végzetünk könyvébe volt írva, hogy minden baj elborítson, s hiába álltuk ki e borzasztó megkísértéseket; ezeknél még kegyetlenebb várt ránk. Iránytünk, e becses eszköz megromlott a vízben, a hol majdnem elveszünk, s ezután már nem is igen ügyeltünk rá, a miért késő volt rajta segíteni.

Lehetetlen volt nem tájékozni magunkat az első tekintetre, hogy tévuton járunk, s a helyett, hogy az indusok földét kikerültük volna, épen ide jutottunk.

E szomorú tudat levért. Mindamellett is megkísértők utunk irányán változtatni, a távolról látszó hegyek felé tartva. Itt több biztonságra

megmenekültek; egyik közülük két lövést kapva, a mint észrevettük, nem messzire futhatott; utána iramodtunk, a mennyire csak a fáradság megengedé.

Már majdnem elállt, s reményünk, hogy elfoghatjuk, annál inkább növekedék: midön egy kis halomról borzalommal egy csapat indust láttunk, a kik nyilván lesen voltak, ember vagy vad után. Mit volt mit tennünk, mint hogy a hegy oldalát, s kunyhókat elérhessük. Ez szerencsénkre sikerült is, a nélkül, hogy észrevettek volna.

Két napig itt elrejtözve, s attól tartva, hogy a vad s igralom nélküli ellenség megrohan: újra az éhség gyötrelmeinek levénk kitéve.

A harmadik nap kényszerülve levén kimenni, hogy a vadászatot megkísértsük: bizalmunk s reményünk újra föléledt, a kevés távolra egy szép természetü szarvasra lötünk.

Már vállamra akarám venni, midön az indusok

most igen nagy számmal, mint egy a földből előbűvölve fölkerekedtek, s vad kacajjal rémletes zajt ütve, utánunk lövöldözék lándzsáikat s golyóikat, s mindenfelől körülfogtak.

Nincs semmi rikitóbban elszomorító látvány, mint a félig meztelen lények, tüzes lovakon nyargalva, a miket valami vad ügyességgel vezetnek, s izmos testük, rezes színe, tömött torzhajuk, a mi egész alakjukat elfedi, s nem engedi, hogy csak egy gyors mozdulatukat is észrevegyük; nincs megdöbbenőbb s leverőbb, mint egészben feltűnő ocsmány vonásaik, a mikhez még, ha a színeket is látjuk, előttünk áll pokoli kegyetlenségük.

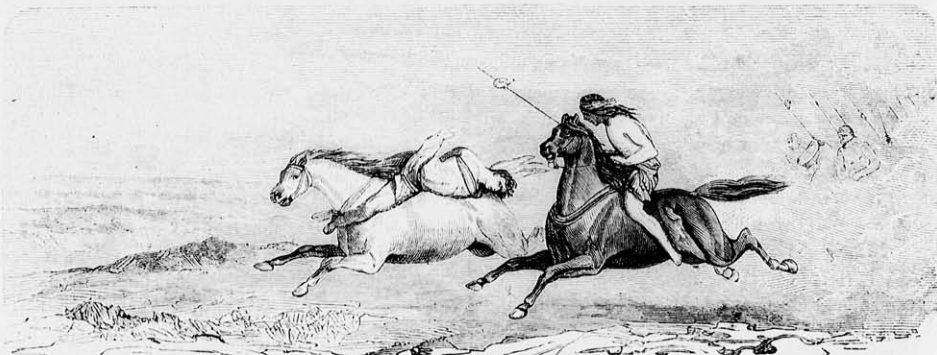
E vad csapattal kezdhető küzdelmünk eredménye nem lehetett kétséges: elgondolva, hogy nem lehet semmi reményünk; színről színre látva a halált, kezét szorítottunk egymással, s buzdítottuk

társai szándokának. Miután teljesen kifosztottak, ez kezemet hátam után kötő, s meztelenül egy szintén ily szerszámtalan lóra tett, s lábaimnál fogva erősen hozzákötött.

Most réám nézve egy igazán borzasztó ut kezdődött, s másfél század után a világ másik végén ismételtém Mazeppa retentő lovaglását. A folytonos vérvesztés, folytonos gyötrelmekbe s ájuldozásokba merített; a ló, mint valami lelketlen tehert ide s tova hányt-vetett, féktelenül s vadul nyargalva, barbar urai korbácsolása alatt.

Meddig tartott e kínszenvedés? nem tudom; mert az, a mire emlékszem: hogy naponta a földre tettek a nélkül, hogy kezemet feloldották volna, kétségkívül attól tartván, hogy szomorú helyzetem dacára is megkísérlelném a szökést, vagy az öngyilkosságot.

Ezen út alatt, a mi nekem egy öröklétnék

Guinnard-t a vadak elragadják. (A „Patagonokról“ című cikkhez.)

egymást kölcsönös védelemre, s ezzel elleneink előcsapatára löttünk.

Egy közülök sebet kapott, de elbukása nem akadályozá meg, hogy társai előbbre ne rohanjanak; utitársam agyonveretve elesett, s többé fel nem kelt.

A mi engem illet, erősen üzőbe vétetve, balkaromat egy lándzsa keresztülszúrta, s egy darab kövel (loeyo) a mit egy hosszú parittyá végére akasztanak, fejemet sújtá, s lélektelenül a földre rogytam. Még több sebet is kaptam, de ezt mindaddig nem éreztem, míg ájulásomból föl nem ocsúdtam, s föl akartam kelni, de erre képtelen valék.

Az indusok, a kik körülvettek, látván vonagló mozdulataimat: elhatározák, hogy ennek véget vetendők, kivégeznek. De egy közülük, kétségkívül azt gondolva, hogy egy ember, ki oly nehezen tud meghalni, hasznosabb szolga leendő, ellenszeggült

tetszett, nem ettem semmit, habár az indusok koronkint gyökereket adtak is.

A vad csorda tanyájára érve, végre levették rólam a szoros kötelekeket, a mik lábaimat s kezemet annyira összgyötrék, hogy többé semmi hasznukat sem vehettem. Képtelen levén csak meg is mozdulni, üldözőim között a földön elterülve maradtam; férfiak, nők s gyermekek vad kíváncsisággal néztek, a nélkül, hogy csak egyik is akart volna rajtam segíteni. Csupán estére kelve adtak egy kis táplálékot, a minék már sem szükségét nem éreztem, sem erőm nem volt, hogy megegyem. Ez nyers lóhus volt, e vadaknak főtápláléka.

A bekövetkező éjjel a gondolat egész világborult lelkemre; álmatlanságomban, mindig meghalt utitársam képe állt előttem, s száz alakban elképzelém, hogy az indusoktól mi sors vár réám.

A legnagyobb valószínűségnek látszott, hogy

valami ünnepélyes áldozatra tartanak fenn. Mindazonáltal ez nem következett be; a nélkül, hogy csak a legkevésbé is törődtek volna szomorú helyzetemmel, a mi fölött csak kacagtak, nehány napig magamra hagytak a nélkül, hogy tőlem bármit is kívántak volna. Ezáltal összeronesolt testemet egy kissé megnyugtathattam, és sebeim javulni kezdtek. De a teljes mezeitelenség, a mire kárhoztatva levék, igen is érzékenyen levert.

A földön feküve, minden fedél s takaró nélkül, betegségem egyre nőtt, s minden tagomban metsző fájdalmakat érezék. Majd azután az éhség is elővett, s miután megkísérlém, hogy füvekkel és gyökerekkel táplálkozzam, el kellett magam határozni, hogy csak véres húst egyem, mint maguk

az indusok. A mikor csak ily utálatos ebédemet bevégezém, szívem majdnem megtörött; csak nagy időre tudtam leküzdeni azon borzalmat, a mivel az ily életmód eltöltött.

Véres hússal kezemben, hányszor voltam kénytelen minden egy falatot ez undorító ételből a környező éhes kutyáktól kiküzdeni. Lelkemben összehasonlítám ezt ocsmány ebédet azon fényesen földiszított, vakító abroszokkal terített, gazdag porcellánnal s csillogó kristályüvegekkel megrakott asztalokkal, a melyek körül a boldog európaiak gondtalanul élvezik a legfinomabb eledelket, a legnemesebb borokat, élcés tréfákkal, s édes nyugalommal fűszerezve.

Csepeli Sándor.

Sikertelen boszu.

— Történeti korrajz. —

— Irta *Deák Farkas.* —

(Folytatása.)

Mielőtt azonban az utolsó válságról szólnék, még egy szomorú eseményt kell elmondanom.

Tököli szerencsésének éppen tetőpontján állott 1685-ben, midőn kézmárki várában főembereivel együtt mulatozván, egy idegen utast jelentettek be, ki bebocsátást kért; Tököli egy mellékteremben fogadta az idegent.

— Nagyságos uram! — szólt ez, — nevem Szikszai Bertalan, erdélyi vagyok s bocsánatot kell kérnem, de egy szomorú hirt és egy levelet hozok....

— Szólj fiam, mi az? — kérde Tököli, kissé megdöbbenve.

— Az ifjasszony Gernyeszegen meghalt.

— Mindenható isten! hisz azt sem tudtam, hogy beteg, sőt ellenkezőleg, erdélyi barátimtól mindig azt hallottam, hogy jókedvű, egészséges.

— Ugy beszéltek mindig, hogy az, de én tudtam s láttam, hogy mióta nagyságod eltávozott tőlünk, azóta soha egy pernyi jókedve sem volt és fogyott minden nap, mint az égő gyertya.

— És miként tudtal láthatad ezt csak te?

— Mert én kiskorától fogva ismertem; inas voltam a Teleki uram udvarában és egyidejű Anna kisasszonnyal és anyyira kedvében tudtam járni, hogy ő még akkor is jó maradt hozzám, mikor istentelen atyja házunkat megrontotta és kieszközölte, hogy engemet öcsémmel együtt nótáztak s bürtökunkat, mely a Teleki uram szemét zárta, elvették és neki adták; szegény anyám alamizsnára szorult, mi öcsémmel bujdosókká lettünk, ő elment a Baresay Mihály uram szolgálatába, én

pedig ott maradtam a vidéken és szőlőpásztor lettem Vajda Szent Ivánon. Az ifju asszony jól tudta, hogy leveleinket atyja rabolta el, tudta, hogy én anyámmal hová húzódtam, de nem hogy elárult volna, sőt mindenben segítségünkre volt — és ha hozzánk jött kis kunyhónkba, órákig elmulatozott s hallgatta, mikor édes anyám a régi dolgokról beszélgetet, vagy máskor ő beszélt a Kővárbán töltött szép időkről, gyermekkorá szép napjairól, ifjusága szomorúságairól, mikor férjhez adták... aztán egyetlen igaz szerelméről, reményeiről és boldogtalanságáról — és mind e beszéd a legtöbbször nagyságod személye körül forgott. A mult ősszel meghalt szegény anyám, de anynit szenvedtem már a sorstól, hogy búsulni sem tudtam, sőt örvendtem, hogy végre örök nyugalomra talált. És már készülődtem, hogy becsületes nemesi nevemet újra fölvéve, kijövök ez országba és itt fogom keresni szerencsém, midőn meghalottam, hogy Anna ifjasszonyunk nagyon gyenge lett és már lovagolni sem tud. Mind csak vártam, hogy megemlékszik rólam, hű szolgálójáról, és várokozásomban nem is csalódtam, mert néhány nap eltétele után egyik hű szolgálóját küldé hozzám és izente, hogy látogassam meg. Nagyságod képzelheti az én bánatomat, midőn megpillantottam, hogy a viruló szép ifjasszony egészen oda van, és oly gyenge, hogy e beteg ágyából bizony soha föl nem kel; szobalányát kiküldvén, parancsolta, hogy üljek ágya lábához.

„Köszönöm, édes Bertalan, hogy hívásomra ide jöttél, és köszönöm neked, hogy hozzám mindig

jósággal és szeretettel voltál; én érzem, tudom, hogy ez ágyból soha fel nem kelek, — így szólt ő hozzám, s hangja csendes, nyugodt volt, de szemei könyekkel teltek meg. — Egy kéréssem van hozzád, és hiszem, hogy te megteszed, — folytatá erejét ismét összeszedve, — ha már többé nem leszek, menj el Tököli uram ő nagyságához s mond meg neki, hogy ez árnyék világon ő az az egyetlen férfi, kit én igaz lélekkel, örökké szerettem . . . és most is szeretek . . . és életemben csak azt bánom, hogy őt, midőn kívánta, nem követtem, de nem valék ura szívemnek, s nem volt erőm úgy tenni, a mint vágytam volna; atyám erős, hatalmas ember volt mindig, és parancsolatjának kénytelen voltam engedelmeskedni . . . hű szerető nem tudtam lenni, de jó lány voltam; ha hibáztam, nemsokára az örök bíró előtt fogok állani, s ő fogja kimondani az ítéletet . . . De te, kérd meg nevemben Tököli uram ő nagyságát, hogy bocsásson meg egy szegény nőnek, bocsásson meg a haldoklónak, ki utolsó órájában is az ő boldogságáért imádkozik . . . Ne sirj, szolgálj, ne sirj, hanem ígérd meg, hogy elmegy hozzá és elmondod a mire kértelek . . . jer ide, ezt a kis aranyláncot neked adom emlékül . . . ezt a gyűrűt vidd el ő nagyságának, úgy fűrt hajamat foglaltatam abba, és ez erszényben van utiköltséged.”

— Bizony, nagyságos uram, alig tudtam tartani a zokogást, midőn kezét nyujtá, melyet én imádkozva csókoltam meg; . . . aztán hozzám hajolva susogta: „Bocsássatok meg atyámnak, Bertalan!” Néhány napig még élt, aztán csendesen elszunyadt; ott voltam ismét, midőn az utolsó lehelet elszállt belőle . . . és ne legyen zokon mondvá, a nagyságos familiát illetőleg, de az egész temetést én rendeztem. Az öreg ur a fejedelemtől volt Fogarásban, a nagyasszony betegen feküdt, és a tiszték süzüretelni voltak Fehérvármegyében; én elmentem Marosvásárhelyre, koporsót vásároltam és halotti-ruhát, meghívtam a diákokat s a kis urfiakkal és a falusi néppel örök nyugalomra helyeztük a szegény, korán elhervadt ifjasszonyt! Isten legyen irgalmas ártatlan lelkéhez! Az emberek ráismertek és esodáلكoztak, hogy nem félek az öreg irtól, de én már nem sokat törődöm hitvány életemmel; mindazáltal idejöttem, hogy nagyságodnak szomorú küldetéséről számot adjak. Itt a gyűrű, itt a kis lánc s még a pénz is itt van érintetlenül . . .

Tököli megilletődve hallgatta végig az egyszerű elbeszélést, mely annyi édes és keserű emléket keltett fel szívében.

— Köszönöm, barátom, hűséges eljárásodat; ha

nincs kedved ellenére, én szolgálatomba fogadlak s bejáróim közé ezennel fölveszlek. Tartsd meg a szép láncot és vedd még ezt fáradságodért. Aztán ne búsulj, ha él a magyarok istene, megsegíti igaz ügyünket s még te is visszanyerheted őscidről maradt jóságodat.

V.

Tökölinek egy nagy szerencsétlensége volt, hogy mindig nagy szavakban beszélt s ígéreteiben annyira bőséges beszédű volt, hogy a valóság századrészt sem tette a beszédnek. Ilyen volt különösen környezete, hánya-veti packa nép, s ezért az erdélyiek közül sokan valának, kik ha nem is voltak ellenségei, de hivatgatását, ígéreteit számba sem vették. Szerencséje is hanyatlóban volt, s szövetségesei: a törökök, elvesztvén Buda várát s el egymásután a legszebb magyar vidékeket, ő maga is, ki a némettel békülni nem akart, török földre szorult.

Mikor azonban a török szultán azt vette észre, hogy már Erdély is ma-holnap kisiklik a kezei közül, s nem annyira fegyvertények, mint inkább alattomos alkudozások folytán, így szólott Tököli Imréhez: „*Erdj szolgálj Tököli, foglald el Erdélyt és légy annak te a fejedelme!*“

Tököli pedig török vitézeket és pénzt kapván rendelkezése alá, mintegy nyolcezer régi kurucot szedvén össze s azokat új piros ruhába öltöztetvén, villámgyorsasággal az erdélyi szorosok előtt termett 1690-ben.

Természetes, hogy senki jobban meg nem ijedt tőle, mint az öreg Teleki Mihály, ki egész szívvel a bécsi kormány embere lett volna, s már ekkor birodalmi grófságot is nyert vala.

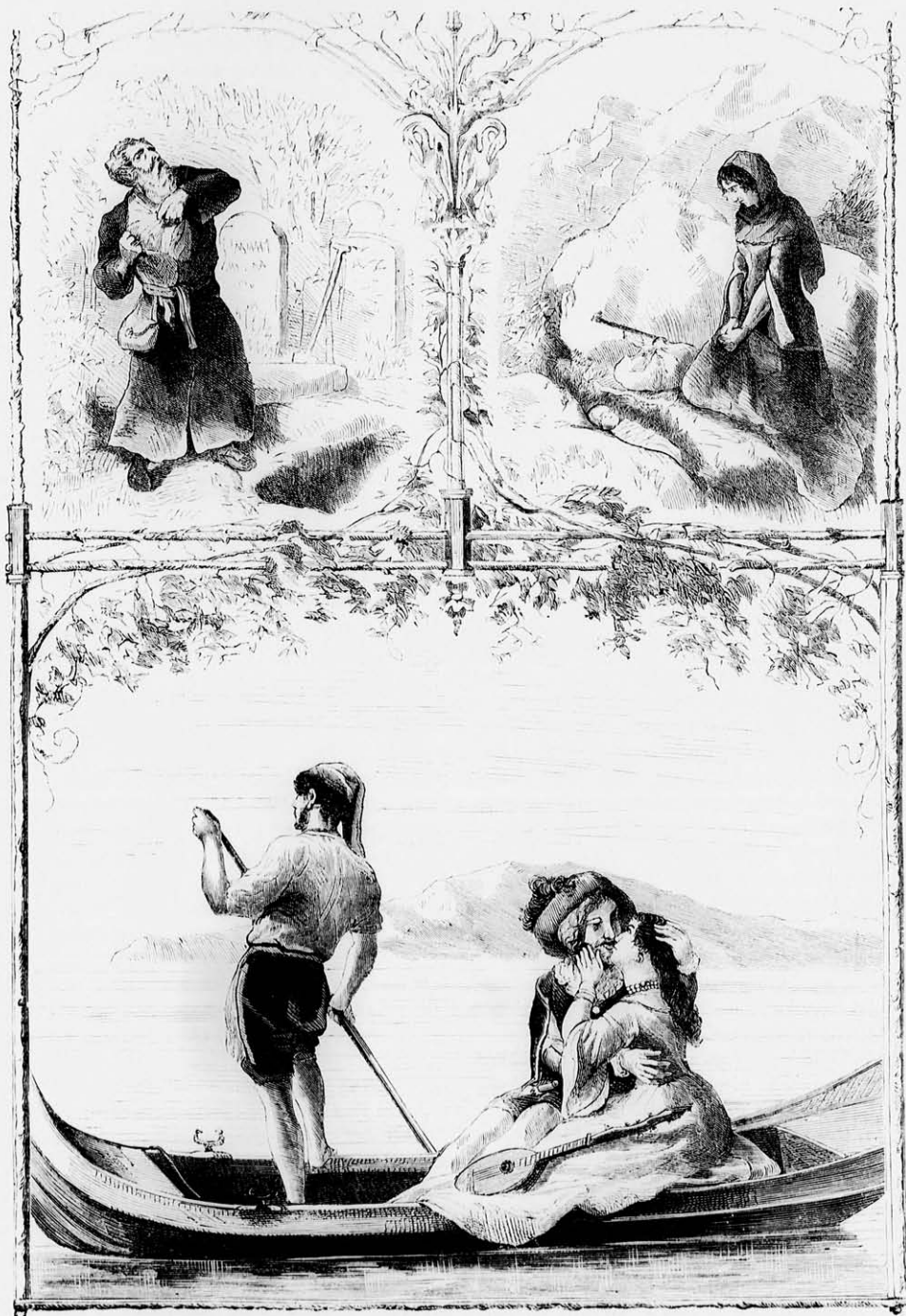
Beszélték az emberek, hogy Tököli írószekrényében hozza azt a mérget, melyet egykor Teleki egy Mínyok nevű töröknek adott volt, hogy őt megétesse. Igyekezett is Teleki, hogy oly serget állítson elibe, mely megállja a sarat és a veszedelmes kurucevért az országba be ne bocsássa.

A németek Heiszter, Doria és Norcher tábornokok vezérlete alatt rukkoltak ki. A magyarokat és a nagy számmal felgyűlt székelyeket maga Teleki vezérlé Tököli ellen, és feltűnő volt, hogy ámbár Telekinek, mint fentebb is említém, gyöngösege volt politikus létére is parádérozni a hadjáratokban, és soha egy alkalmat sem mulasztott el, hogy ilyes kirukkolásokban ezüstös fegyverzetét s vezéri sisakját meg ne mutassa; ez egy alkalommal szeretett volna otthon maradni és az erdélyi seregek vezetését okvetlen másra, különösen pedig Bethlen Miklóra bízni.

(Vége következik.)

Gaimard-t és társát a patagionok megfutamdják. (A „Patagionokról” című cikkhez.)

A „szidónó” címűkölteményhez.

A zsidónő.

(Meissner Alfrédttől)

A sírdalok tompán zengenek,
Az ősz zsidó ruháját széttépi
De ő kedves halottat nem temet,
Kit temetnek: örömben fog élni.
A sír, — ez még vár.

Szokásban van már rég idő óta,
— S a falun a zsidó híven követi: —
Ki vallását, hitét megváltoztatta,
Meg van halva — sirt ásnak neki.
A sír, — ez még vár.

Szomorú füz a jel, s a sírkőre
Van írva: e bünbe süllyedt lélek
Mikor halt meg Izrael hű népe
Hitén függő gyülekezetének.
A sír, — ez még vár.

Távol Velencéndi egy gondola
Lebeg csillogón a habzó vizen.
Benn üldögél egy szőke katona,
Zsidó menyasszonya keblén pihen.
Sírja, — ez várja.

Csókoltatja arcát, hajhullámit,
Édes menyasszonyának nevezéi.
Hőgye aranyos kardjával játszik,
Szakállát simogatják kezei.
Sírja, — ez várja.

Majd a teremben, mint ég a fénytől
A lakomán, felzeng citerája,
Míg elvezeti a tánc hevéből
A szép keresztény, selyem ágyába.
Sírja, — ez várja.

De a büvös kéjből mint fölbred,
Oldalán csak hült helyét találja
A esábitó, hűtlen völégnynek:
Tengeren viszi már vitorlája.
Sírja, — ez várja.

Egy koldusnő az álpi ösvényen
Haza felé tart, éjbe, viharba.
Holt gyermekét eltemeti mélyen,
Meg sem áldva, csak meg se siratva.
Sírja, — ez várja.

Otthon gyászol sok sírhalom.
Ki az, ki békés esőndüket bántja?
Egy árny lebeg a temetőfalon:
A zsidónő keresi holdsugarba
Sírját, — mi várja.

A sírről -- hol összerokad teste,
A követ elgördíti kinyába,
Az apák imáját elrebeve,
Végre ő is lefekszik sírjába.
Ez a sír várta.

Csepeli Sándor.

A könyvkötés története.

A régiek előtt, kik kézirataikat nem papírra rakták le, a könyvkötés mestersége ismeretlen volt. Midőn ugyanis csak halbőr, fakéreg, elefántcsont, kő vagy érc volt az írásra használt anyag, a kötés fölösleges és lehetetlen is volt. Legfeljebb több ily kérget vagy bőrt összegyűjtöttek s színegre fűzték. Kik először papirt gyártottak, azok a kínaiak voltak; nekik kellett tehát elsőnek lenniök, a könyvkötés mesterségének alkalmazásában is. Az időt, mikor volt Kínában először papír, tüzetesen nem lehet meghatározni; hanem úgy látszik, hogy egy, a mi szalmapapírunkhoz hasonló, csakhogy kissé sárgább és sötétebb anyag még Krisztus előtt volt használatban. Európai utazók, D'Umont, D'Urville a többi közt bizonyítják, miszerint gazdag mandarinok családi kínesei között könyveket is láttak, melyek már századok óta apáról fiúra szállottak, s mely könyveken minden külső s belső jel oda mutatott, hogy Kínában nem ezek valának az első művek. Némelyek e könyvek közül selyemmel borított rizzsalmafonadékba voltak kötve, mások ismét festés, aranyozás s metszvényekkel ékített fába. Valóban

nagyon régi példányok Lao-Then, Meng-Then (Laotins, Mentius) és Confucius művei, melyek nem régen a pekingi palotában találtattak, s pedig oly remek kötésekben, melyek a művészeknek becsületükre váltak. Ha egyszer, a mi reméltetlően nemsokára lesz, az égi birodalom történetéből többet fogunk tudni, akkor nagy meglepetésünkre valószínűleg azt fogjuk találni, hogy a kínai már azon időben volt eszesen bekötött könyvek birtokában, midőn a büszke európai bárók nevüket sem tudták aláírni. Mi különben nem a távoli, kevéssé ismert keletről, hanem Európáról akarunk szólni.

Athen fénykorában, Perikles idejében, vékony elefántesont-lemezre vagy viaszszal befuttatott táblácskára írtak. Az utóbbi módszer nem lévén oly költséges, nagyobb elterjedésnek örvendett. Az írók, tudósok, bölcsészek és nagy szellemek magukkal hordozták az elefántesont vagy fatáblácskákat, s jegyzeteiket meghegyezett arany-, ezüst- vagy acél-pálcikával írták, illetőleg vészték be. Azon körülmény, hogy a viasz könnyen olvad, hogy piszkolódik s másokat is bepiszkol,

adott alkalmat a könyvkötés mestersége körüli első kísérletekre. A fiatal atheneiek, kik Aspasia termét látogatták, oly finom hiuk voltak, hogy öltönyeik feddhetlen redőiben zsirfoltot világért sem tűrték; azért azon gondolatra jöttek, hogy a táblácskát két vékony elefantcsont-, arany-, ezüst-, más fém- vagy fatábla közé helyezték. E találmány tetszésben részesült, mert az ily borítékok megakadályozák, hogy a betűk levegő és por által azonnal el ne törültsenek. S így lassankint minden írással foglalkozó egyén használta e táblákat, melyeket hasonmagyságu fagy vagy fémlemezek közé tettek. Egy ily Kr. e. III-ik vagy II-ik századbéli könyv messziről tekintve körülbelül úgy nézhetett ki, mint egy album a mostani termék asztalán.

A viasz különben mint írásra szolgáló anyag nem sokáig tartotta fön uralmát. A rómaiak behozták a pergamen használatát, miáltal az írás végtelenül emelkedni és sokasodni kezdett, mert a pergamen nemcsak olcsóbb, hanem kényelmesebb is volt a viasznál; a könyvkötést azonban inkább hátráltatá. Mert habár a rómaiak kézírataikat gyakran „libri plicatiles“ alakban két, három köbhüvelyknyi kis kötetekbe is fűzték, mégis inkább szerették a pergament egy fahenger körül csavarni. S innen veszi származását e szó: „volumen“, mely mai nap használt jelentésével, természetes, nem fejezi már azt ki, mit abban az időben kifejezett.

Nem lesz talán egészen érdektelen megemlíteni, mily eljárással kezelték ők e hengereket használatát s mily célokat értek el vele. A hengert használták először azon célra, hogy az utódoknak szánt becses kéziratokat rágöngyölíték s így tették a családi kincsek közé; használták másodszer levelezésre. A pergament ugyanis vékony, két, három ujnyi széles szeletekre metszve, rágöngyölíték a fahengerre, azután az irandókat szépen ráírták a henger hosszában; ennek végeztével pedig a szeletet legöngyölíték s elküldék rendeltetése helyére, melyről most a ráírtakat csak azon egyén olvashatta le, ki, minthogy a küldővel levelezésben állott, egy az övével tökéletesen egyenlő hengerrel bírt, melyre a szeletet bizonyos jelek szerint felgöngyölve, a titkokat kényelmesen jeolvashatta.

E kis közbevetés után térjünk át a könyvkötésre. Míg tehát a rómaiak írataikat hengerre göngyölíték, a könyvkötés mestersége igen csekély lépésekben haladt. Midőn pedig a római birodalom megdőlt, Európa századokon át harc és háborúval volt elfoglalva s a tudomány, művészet,

irodalom s az ezekkel összefüggőkkel keveset gondolhatott. Nehány egymásól távol eső zárda szerzetesei voltak azok, kik az általános forradalom s zavar idejében irtak s a VIII-dik század elején kezdett az ezalatt hatalom és tekintélyre vergődött papság Európában könyveket terjesztetni, melyek történelmi, istenészeti s lovagi dolgozatokat s leírásokat tartalmaztak. Hanem a könyvek abban az időben valóban méregdrágák voltak. Egy kötetnek leírása is közönséges, mindennapi betűkkel, minden cifrázat s ékítmény nélkül több hónapi munkát adott, hanem ily közönséges betűkkel leirt könyveknek az akkori tudatlan nemesek és előkelők előtt semmi értékük sem volt. Mivel az olvasásban legtöbbször járatlanok valának, azért a könyvek szerzésénél a fő súlyt arra fektették, hogy drága táblákban pompásan díszített lapok gyűjteményét szerezzék meg; a könyv tartalmával mítsem gondoltak, az előttiük nem jött latba. S innen van, hogy Nagy Károly idejében, ki mellesleg legyen megjegyezve, maga sem tudott olvasni, a betűfestés és könyvkötés művészete valóságos kincsbánya volt, úgy hogy ma nem győzünk eleget bámulni. A párisi királyi könyvtárban van egy imakönyv, melyet Nagy Károly Toulouse városának, ez pedig I. Napoleonnak ajándékozott midőn Spanyolországba utazott. Ez imakönyv kiállítása, a biborpergamenen aranynyal díszített betűk és a még jó karban levő piros bársony kötése, valóban megérdemlik a szemlélő bámulatát.

Midőn a lovagi szellem nagy kiterjedés és kifejlődésnek örvendett, elterjedt a könyvek szép és izlésteljes kiállítása is. A zárdák voltak azon műtermek és helyiségek, melyekben a könyveket írták, másolták, ékesíték és köték. Némely szerzetesek, kiknek nevét elfeledte az utókor, egész életüket ékítés és könyvkötéssel töltötték, cellájukat csak imádság miatt hagyták el, hanem a mesés összegyekből, melyek munkájukért jártak, egy fillért sem kaptak, mert azok ragyogó keresztel ékesített apátjaik s püspökeik pénztárába özőnlöttek. A kereszties hadjáratok nagy érdeket költöttek a esaták és győzelmek elbeszélései iránt, s némely nemes csak azért tanult olvasni; ugyanezt tették sokan a nők közül is, kiknek az élet férjeik távollétében unalmas volt. A XIII-dik század vége felé Angolországban közel kétezer szerzetes volt, kiknek kizárólagos foglalkozásuk egyedül a könyvkészítésből állt. Miután a papirt is feltalálták, olcsó könyvek is léteztek, nevezetesen a vallásos könyvek a közép osztály számára, melynek tagjai sokkal több tudományomjával keres

ték fel e forrásokat s nemsokára bővebb ismeretekkel is bírtak, mint a főrendiek.

A könyvek díszes kiállításának mestersége III. Eduard és közvetlen utódai alatt érte el legmagasabb fokát. Hogy mily értékek voltak akkor a könyvek, következő jegyzetek szolgálhatnak bizonyítékkal. A „La Rose“ regénynek egy példánya, Guillaume de Borristól, melyet Hereford herceg (későbbben IV. Henrik) nejeinek, Rohan Máriának ajándékozott, 400 aranyba került, mely mai pénzben körülbelül 7000 forintot tesz. Az imakönyv, melylyel VI. Károly 1412-ben a burgundi hercegnőt tisztelte meg, 600 koronás aranyat ért. Midőn VI. Henrik, Angolország királya, a párisi Notre Dame-ban Franciaország királyává koronáztatott, a párisi polgárok egy küldöttsége Bedford kormányzónak három s a fiatal uralkodónak öt, lovagi tetteket tartalmazó művet nyújtott át. E nyolc kötet értéke 2400 koronás aranyra becsültetett. Egy zenemű, mely 1441-ben a szent István-templom számára véttetett, 22 sols, „10 véka buza értékű“ költséget szerzett. Midőn 1426-ban Simon de Gramand, poitiersi püspök az ottani Jakobiták zárdájának két kötetes latin-francia szótárt ajándékozott, a rendi ülésben ünnepelesen elhatározatott, hogy ily bőkezűség iránti háladatoság jeléül, az adományozóért naponkénti imák végeztesseken ad perpetuitatem, halála után pedig a zárda-kápolnában minden hónapban lelke üdvéért misét szolgáljanak. A XV-dik században a leggazdagabb könyvtár Európában kétségkívül Mátyás királyé volt Buda várában. Mátyás, a magyar nemzet feledhetlen királya, nemcsak az annyira híressé vált igazságszeretete lángbűtűvel írta nevét a történelem lapjaira, hanem a tudomány és művészetnek is annyi áldozatot hozott oltárára, hogy korának minden fejdelmét fölülmulja e tekintetben is. Könyvtára, mint mondók, az akkori korban a leggazdagabb volt, a mennyiben biztos adatok után 50,000 bíborba kötött, arany s ezüst csatokkal ékesített s művészileg kiállított kötetet tartalmazott. E külső csinnel párhuzamban állott azok belső tartalma is. Harminc irnokot, rajzolt és festőt tartott folytonosan várában, kik minden jelesebb művet átültek könyvtárába s pedig, mint még néhány a gondviselés által szomorító emlék gyanánt idegen könyvtárakban megőrzött példány mutatja, a legremekebb kezdőbetűkkel s remek kiállítással. E könyvtár értéke megbecsülhetlen, s egyedül a kötéseket több millióra tehetni. E remek emlékek egy része jelenleg Bécsben, más München és Konstantinápolyban van. Nevezetesen ez utóbbi

városban igen értékes maradványai vannak e könyvgyűjteménynek. Fájdalom, hogy még eddig másolatokat sem lehetett róluk készíteni. A szultán kegyét fehér lovakból álló ajándék által megnyerni, mindenesetre bizarr ötlet volt s alig vezető célhoz. Reméljük azonban, hogy a keleti eszmék további fejlődése s a török uralkodók nézetei meg fogják még valaha engedni, az odatemetett irodalom és művészet megközelítését.

A könyvnyomtatás feltalálása, az emberiség fejlődéstörténetének e hatalmas forduló pontja, a könyvek külső kiállítására nézve is nagy változást idézett elő. A drága kötések s az ékített lapok végkép eltűntek. Az emberek inkább kezdének törődni a könyv tartalma, mint külső alakjával. Néhány szerzetes folytatta ugyan a régít tovább is s Missalekat és bibliákat ékesített a királyok és hercegek számára; a könyvkötés mestersége mégis közel 100 évig tökéletes tespedésben volt.

E tespedéstől nem a tarka, csillogó s drága iránti vágy emelte ki többé, hanem az újjászületés korszakában valóban művészeti ízlés fejlett, mely a könyvek borítékaira, tábláira is kiterjedt. Európának első leghíresebb könyvkötői az olaszok voltak. Olaszországtól e téren a győzelemi koszorút Franciaország ragadta el, hol a Valois-házból származott hercegek buzdítására művészek születtek, mint Enguerrand, Boyer, Devenille, Pasdeloup, Chameau és mások, kiknek munkája arany, elefántesont és bőrön ép oly híres volt a maga nemében, mint egy Benevenuto Cellini, Raphael, Michel Angelo és Bernard Palissy mesterművei. Angolország ezen s a következő században semmi nevezetes haladást nem mutatott fel, míg Franciaország XIV. és XV. Lajos alatt mindig megtartotta az első helyet. Boyer, Ponchartrain, Simied, Purgold, Vaugelles és Vauzerian, híres könyvkötők a múlt századból, oly műveket hoztak létre, melyek általában megközelíthetetlenek és felülmulhatatlannak tartatnak.

A múlt században a nagyszerű bölcselemi nézetek által előidézett mozgalmak befolyása következtében a könyvkötés mestersége ismét súlydult. Mennyivel több volt ugyanis az olvasók száma, annyival olesobbaknak kellett a könyveknek lenniök. Midőn az írók tömegesen léptek fel egymásután, a könyvkereskedők fögöndja odairányult, hogy mennél gyorsabban s a tartalomhoz mérve a lehető legoleosobb könyveket szolgáltatják ki. Egy szép kötés ritkaságként tűnt fel s századunk kezdetén ilyesmit nem is lehet látni.

A szép érzetét, nyomtatás, papír, ékítés és kötés által kielégíteni kölcsönös olesóság mellett, százdunknak van föntartva. Ugy tekintjük mi e már is megoldott feladatot, mint a haladás egyik jelét. Ha elismerjük a művészet nemesítő befolyását az emberi szellem és kedélyre, — és ki ne ismerné azt el? — akkor leghöbben kell óhajtanunk, hogy mindenben éreztesse jelenlétét, a mi csak kezünkbe

s szemünk elé akad. Minden, a mit szép alakja s öszhangzó arányosság jellemez: jó; jó, mert nemesíti az érzeteket, s mert jele ez a törekvés és szorgalomnak, a haladó civilizáció e nyílt bizonyítványainak. Ha a hibátlan nyomtatványokat a hibásaknak elejébe tesszük, akkor igyekezni fogunk egyszermind jó könyveinket díszes kiállítás és izléses kötésben bírni. *P. József.*

A d o d o l a .

(Szerb népszokás.)

Minden népnek, legyen az bármily művelt, meg vannak saját szokásai és babonái, melyek egyszerűsággal költészetét képezik, és a műveltségnek minél alacsonyabb fokán áll valamely nép, annál gazdagabb népköltészeti alapja. Ezt leginkább a szerbek, horvátok és illireknél, s egyáltalán minden szláv nemzetnél látjuk, kiknek népköltészete a leggazdagabbak, népdalaik telyék a legszebb képletek és hasonlatokkal; költészeti becsük által, az ítéset egyhangu kimondása szerint, fölülmulják minden más népköltészetet. Először is a szerbek szokásait fogom ismertetni.

Uralkodó szokás még maig is szerb falukban, hogy száraz esztendőekben a leányok összegyűnnek egy általuk kítűzött helyen s házról házra járva, általok szerzett dalokban esőért könyörögnek. A leányok sorsot húznak, s a kit a sors könyörtelen keze sujt, az meztelenre vetkőzve, fölkesíti magát lombok-, füvek-, virágok- és ágakkal, ugyannyira, hogy a levelek, virágok stb. egész köntössé válnak. Ezt elvégezve, elindulnak a „dodolával,” mert az így feleírázott leány a „dodola.” Minden házba bemennek; a konyhaajtó előtt megállnak, s a „dodola,” mialatt a többiekkel együtt táncol, rövid versekben esőért könyörög az istenhez, s addig fel nem hagynak a tánc- és énekléssel, míg a házbeliek közül valaki jól le nem önti a „dodolát.” Aztán tovább mennek, kísérve az apró taesko-gyerekek nagy tömegétől, kik sokszor azon vakmerőségre is vetemednek, hogy a „dodolát,” vagy az imádkozó sereg egy ájtatos tagját kellemetlenül zavarják ájtatoskodásában, t. i. vagy megtaszítják, vagy ha a gyermek az érintkezés e nemétől irtóznék, egy tiszteletteljes kövel hozza magát érintkezésbe az ájtatoskodásban is pajzánul mosolygó leányokkal. No, azt sem lehet tagadni, hogy az ily kis érintkezések eredmény nélkül maradnának. Ezt magam legjobban tapasztalám, ki egy ily ribillio-sereg vezére lévén, oly hátbaütést és pofonesapást kap-

tam egyszerre, hogy ugató kutyánk hangját is a „dodolát”-nak véltem.

A „dodola” így járja körül az egész falut, és minden ajtóban énekel, és díjúl egynéhány vödör vízzel tisztelik meg. Magam is voltam tanuja ily „dodola” járásnak. A meztelenre vetkőzött leány bodzafaágakkal, mezei virágokkal és fűvel egészen be volt takarva. Az idő kissé hűs volt. A „dodola” pedig zűgölődés nélkül fogadá a neki szánt és reá ömlő áldást vizet, s tánc közben következő dalokat énekel:

Kériünk téged égi atyánk! *)

Ojdodo! ojdodo le!

Adj nekünk egy harmat esőt

Ojdodo! ojdodo le!

Harmatozd le mezőink-t

Ojdodo! ojdodo le!

S tul a réten gabnainkat

Ojdodo! ojdodo le!

És két szárnyú kukoricaink

Ojdodo! ojdodo le!

Zuhogj, zuhogj esendes eső

Ojdodo le! én istenem!

Harmatozd be a bort, buzát!

Ojdodo le! én istenem!

S a két-szárnyú tengerit is!

Ojdodo le! én istenem!

És a szépen zöldelő lent!

Ojdodo le! én istenem!

A kendert is harmatozd be!

Ojdodo le! én istenem!

A „dodola” után a táncoló leányok ezt éneklék:

Jó dodolánk istent kéri,

Ojdodo! ojdodo le!

Hogy adjon egy harmat esőt!

Ojdodo! ojdodo le!

Hogy a szántók megázzaanak!

Ojdodo! ojdodo le!

A kapisok is ázzaanak,

Ojdodo! ojdodo le!

És a házban dolgozók is,

Ojdodo! ojdodo le!

E dal után következik az egésznek legragyi-

*) A dodola-dalok eredetiben is rímméküliek, csak a rythmus van meg mindegyikben. *Sp. J.*

kaibb része, t. i. az öntözés, s a leányok víg kedélyel, dalolva távoznak s az utcán e dalt éneklék:

Mi sétálunk a faluban,
Ojodo! ojodo le!
És a felhők a kék égen,
Ojodo! ojodo le!
Mi sietünk, a felhők is!
Ojodo! ojodo le!
A felhők elértek minket,
Ojodo! ojodo le!
És beharmatoztak mindent,
Ojodo! ojodo le!
Bort és buzát, lent és kendert,
Ojodo! ojodo le!

Mi sétálunk a faluban,
Ojodo le! én Istenem!
És a felhők a kék égen,
Ojodo le! én Istenem!
A felhőkből gyűrű esik,
Ojodo le! én Istenem!
Kapt el nekem hű táncosom,
Ojodo le! én Istenem!

Némely falukban, kivált a hol a fiatalság nem retten vissza az áldozatoktól, zene- vagy dudaszóval kísértetik magukat a leányok; persze ilyen ájtatoskodásban a legények csak mint nézők szerepelnek, a gyermekek pedig, mint mondám, majdnem a főszerepet viszik.

A szokás valószínűleg még a pogány vallás maradványa. Az ily szokások nyomaira más nemzeteknél is találunk, így a szerb „dodola,” az orosz „dida,” a szláv „dunda” s a vendek „dondaja” egy és ugyanaz. A föntebb elősorolt daloknak szerzői többnyire leányok voltak, s azok fiuról fiura, unokáról unokára szállottak. Ily dalok készítésében a szláv, de különösen a szerb és horvát igen termékeny. Következő cikkünkben a lakodalom, fonóképek, kolok, aratás-, szvecsárok és királynékról fogunk szólni.

Sp. J.

Egy hét története.

(Okt. 17.)

(VK.) Két regényről sokat írtak és beszéltek e napokban. Egyiket egy fiatal írónk adta ki, másikat a könnyelműség csinálta. Amannak címe: „A hol az ember kezdődik,” a másiké pedig ez lehetne: a hol a becsület végződik. Amaz örvendetes, ez szomorú; amarról szívesen beszélünk, erről csak kénytelenségből.

Kvassay Ede regényével nem ok nélkül foglalkoztak a lapok, miután e fiatal író, ki beszéleyeiben igen egyenetlenül lépett föl, ez első nagyobb művével valóban meglepte olvasóit. Magasb költői szempontból azt mondhatjuk rá: hogy csak hüvelyét adta az életnek és embereknek, lelki állapotok, érzelmek, a jellem bensőségeinek festése nélkül; de mi el vagyunk szoktatva a nagy mértékektől, a compositio műgondjától, s maga az írás ügyessége és a külső rajzok élénksége is meg tud lepni bennünket. Az eredeti regényírás mai meddősege közt oáznak tekintünk minden bokrot, melynek kellemes árnya, eleven színe és néhány virága van. Mert hiszen, ha Jókai Mór nem írta évenként egy-egy szép művet, akkor azt mondhatnók: nincsen is már regényirodalmunk, csak néha-néha vetődik föl egy-egy ismeretlen vállalkozó kísérlete a könyvpiacra, merő stílygyakorlatok, szárazságok, betűk halmaza lélek nélkül.

Fiatal írórtársunk e műve azonban jóval felül-emelkedik az áldatlan kísérletek színvonalán. Ő eredeti művet adott, noha nagyon is másolta a valót; a pesti szalonvilág és nyilvános társasélet

gyarlóságait, egy csoport tipikus alakját és mulatságait rajzolá, sok eltalált vonással, jellemző ötletekkel, tarkán és elég mulatságosan. A szív, a kedély nem talál ugyan sok tápot, velőt művében; de figyelmünket lekötö az ügyesség, melylyel írva van, s reményünket — e tehetség jövője iránt — fölkeltek az elmés rajzok, melyek nem olvadnak ugyan valami organikus egészbe, de mindenesetre érdekes quodlibetet képeznek.

A ki elbeszéli a történetet: sajátlag az a mű hőse, habár a cselekvényben nem a főrésze van, központot pedig semmi esetre sem képez. Ő bennforog a körben, melyet elődi fertálmánások, különféle szintű grófok, előkelő és demi-monde-hölgyek, parvenue-k s egy pár jobbfejta alak képeznek, s miután látja és leírja a sok léhaságot bálban, magánterekben, eszázfürdőben, kaszinóban, miniszteri előszobában, stb., s miután „jég-szíve” dacára kissé vonzódik egy lányhoz is, meg egy asszonyhoz is, végre nőül vesz egy harmadik hölgyet, s ekkor tudja meg (mivel az élet komoly föladataira ugy is van hajlama), hogy az ember ott kezdődik, a hol rendszeresen dolgozni kezd, s van kiért és miért dolgoznia, mivelhogy megfőst. Sem szabatosan, sem egyenetlesen nincs írva e munka, mert van sok fölösleges epizódja, s van nagy hiánya: a szívek és jellemek benső rajzában, s a fejezetek egyike föltűnőleg jobb a másikánál; de némely alak életmódja (például az elődi Csengetyűsé, kinek a szalonokban

viselt dolgai után végre is egy kisvárosi hivatalba kell menekülnie, hitelezői elől,) s némely jelenet nem csak könnyű tollal, hanem az elbeszélő tehetség elvitázhatlan jeleivel is van irva. E fiatal író mindenestre élénk érzékkel bír a külélet tarkaságaira; sokat figyel, észrevesz, különböztet; van hajlama a gúnnyorra, s a fölszínen úszó gyarlóságokat sok helyen életvalódisággal s a mellett érdekesen tudja vázolni, s így igen természetes, hogy olvasóinak legnagyobb része oly érdekelten fogja lapozni, mint egy fotográf-albumot, melyben sok csinos, furcsa és ismerős arcot talál; de a kritika, midőn egyfelől elismeri ezt, másfelől arra fogja a tehetséges íróat sarkalni, hogy a megkezdett ösvényen haladva, az élet mélyeibe hatoljon, a sziveket is vizsgálja, ne csak az arccokat és modorokat; s egy-egy mű egészének alkotására is épp annyi gondot fordítson, mint a részletek élénkségére. Sarkalja pedig azért, mert a regényírás főcélja nem a külélet ügyes másolása, hanem az emberi szivek és sorsok költői festése. És sarkalja főleg azért, mert ez első műnek is sok lapja van, melyből meggyőződhetünk, hogy írójának képessége van a haladásra, fejlődésre, a valódi költészet művelésére.

A léhaságok ostromozása különben — ily külső rajzokban is, megvilágítva a kor okos eszméivel, — nagyon helyén van napjainkban, miután a munkátlanság, élvhajzásat és könnyelműség időről-időre több szomorú regényt csinálnak azokban a körökben is, melyeknek régi jelszava: „noblesse oblige.“

Ime, megint egy oly előkelő ifjúról szárnyalt a váltóhamisítás rossz híre, ki a születés és viszonyok szerencsésével visszaért. Egy vagyonos család gyermeke, kit arra neveltek, hogy dísz legyen a társadalomnak, s számos nyelv és ismeret birtokában a párisi osztrák követségnél alkalmaztak, a könnyelműség meredélyeit járta. Péchy Béla (a volt helytartósági alelnök fia), miután már régebben is sok pazarlást csinált, s külföldi állomásait egymásután el kellett hagynia: az adósságok mindennapi bünéhez a nőszöktetés szomorú romantikáját csatolta. Egy fiatal szép leányt, saját unokatestvérét, ki a pesti bálók egyik legfeltűnőbb jelensége volt, szöktetvé meg. Mondják, hogy hajlamot éreztek rég egymás iránt, de a szülői észly, mely akadályt tanácsolt, nem bírta egyszerűs mind meggyőzni is a leányt e frigy áldatlanságáról. Titokban, kijátszva a leány öröklését, tüntek el kocsin és gőzösön Bécsbe. De az üldözés nyomukban volt, s ki sem léptek még a hajóról, midőn egy pesti rendőrbiztos elfogá

üket, s a tapasztalatlan leánynak, (ki tán boldogságról, a szülők kiengesztelődéséről álmadozott,) a rendőrségre kellett mennie, hogy kihallgassák, s hallania kellett a vádat, a miről bizonyára sejtelte sem volt, hogy oly férfitől áldozta föl hírét, nyugalmit, jövőjét, ki váltókat hamisított atyja nevére.

Sokkal szerencsétlenebb e fiatal lány, semhogy száznál munkát meg ne érdemelné. Mondják, hogy mióta haza hozták, folytonosan izgatott. Érzí, hogy mindent egy kockára tett, s ez a kocka ellene fordult. Annyira ismert és ünnepeelt volt, hogy e könnyelműségét sohasem felejtik el egészen. A botrány, ez a millió nyelvű fecsegő vette nyelvére, s míg fájdalmait senki sem ismeri, gondatlanságát mindenki fenhangon szellőzteti.

Az „úrfit“ pedig — mint mondják — szabadon bocsáták, s atyja nyilatkozik, hogy a váltóhamisítás vádját az eltávozott lány atyja csupán bosszúból terjeszté. De bármint legyen is, szülői megérték azt a legnagyobb szomorúságot, hogy sírniok kell fiukon, a kire egykor — ártatlansága éveiben — a szeretet legedeb mosolyával és legmerészebb reményeivel néztek. Mert, há nem is volna meg a bűn, meg van a botrány.

Botránynak neveztek a mult héten egy ártatlan esetpatét is, mely sajátlag csak komédia volt. Úgynevezett „kanapé-processus.“ A nemzeti színház ugyanis ez idő szerint meg van áldva első hegedűsökkel. Van (miután Reményi is koncertmeister lett) voltaképpen csak egy, de névszerint van három. E három közt tört ki a háború az első székért. Blau Gyula, e fiatal virtuóz, azért első hegedűs, mivel legjobban hegedűl; Ridley és Spiller pedig azért, mivel régi tagok. B. Orczy Bódog azt rendelé el, hogy a legjobb üljön az első helyre, a régiek pedig nem engedték, s már gyűlt a közörség a színházba, midőn e székpör folyt, mely végre is azzal végződött, hogy az elszigetelt Blau kénytelen volt visszavonulni a régi szövetségesek elől. Harmadnap azonban az igazgatóság rendelte restaurálta. „Igazatlanság! — mondják némelyek, — fiatal tagok által így háttérbe szorítani a régieket!“ De a művészet nem arisztokrácia, mely a történeti jogoknak hódol; a művészet demokrácia, melynek erénye a hálátlanság. Fölmerül egy új tehetség s lebillenti a régi érdemeseket, ha gyöngébbek nála. Szerencse, hogy így van, különben nem volna élénk haladás.

Részünkről örvendünk, hogy nagy műintézezeink is egymásután fiatalodnak a vén érdemek rovására. Az első megifjodott intézet a múzeum volt, melyre rá sem lehet ismerni, a mióta Pulszky

mozog benne, nem az öreg érdemes Kubinyi, kinek utódjára több gondja volt már a park pázsitjának idylli kaszáltságára, mint a képtárrendezésre s a régiségek tudományos osztályozására. Most meg az egyetlen ifjodott meg három új tanárral, kiknek legelső előadásait is sokkal több rokonszenvel fogadta a fiatalság, mint az álmos öreg professzor urakét, kik már rég beleuntak a szakmányba. Végre a színház is fiatal kézbe jutott, mely — úgy látszik — birja és kedveli a munkát. A mit b. Orecy a székfoglalásakor mondott, s mit e néhány nap alatt tett, (például, hogy valahára volt már jelmezes főpróba is, a „Coriolán“-ból,) s a mit tervez és ujít: mind reményt nyújt arra, hogy derék igazgató lesz belőle. Meglehet, mint zenész, a dalmüvel több előszeretettel fog foglalkozni; de, mert érti és érzi a nemzeti színház főcélját, a dráma körül is épp oly buzgón fogja teljesíteni kötelességét.

A zene különben hatalmas lendületet fog kapni nálunk a színházon kívül is, ha beteljesül az óhajlás, hogy Liszt F., nekivaló állomást nyerve, végkép itt maradjon. Akár az egyházi zene főgaz-

gatójává emelik, (ez persze a főpapoktól függ.) akár nagy zenedét hoz létre s annak élére állítja a kormány: ő fel fogja villanyozni a tehetségeket s élénk mozgalmat fog előidézni, mint egykor Weimárban. Van itt anyag e tekintetben, s az a szerény budai zeneakadémia is, melyet Knahl igazgat, a múlt héten újra bizonyágát adta, hogy ha nem is tökéletesen, de eléggé élvezhetőleg tud előadni oly jeles vegyes karokat, minők a Liszt „Seligkeiten“-je és Schumann „Libapásztor“-a, s oly remek concerto-t, minő a Händel. A mi pedig a közönséget illeti, e vegyes ajkú testvérvárosban egy művészet sem számolhat oly nagy pártolásra, mint éppen a zene, melyet mindenki megért, ha egyszer szívéhez szól. Lucez William akármily jól olvassa is most Shakspeare „Hamlet“-jét és „Othelló“-ját, a képzőműv.-társulat bármily jeles francia és olasz képeket hozatna is megint: felényi közönségre sem számolhat itt, mint számolhatnak mindig — ha eljönnek — Joachim, Beckerék, Brahms vagy Hellmesbergerék, mivel a zene kozmopolitikus valami, és — fájdalom! — Pest is sokkal inkább az, mint a minőnek óhajtanók.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

* (A lajtántúli népesség.) A magyar-osztrák birodalomban 1869. dec. 31-ikén történt népszámlálás szerint 35 millió 943,592 lélek van, és pedig ezek közt 17,797,610 férfi és 18,145,982 nő. Tehát a női lelkek száma jóval magasabb, s ez a lajtántúli részekre esik, mert a magyar korona alá tartozó 14,326,364 lélek közül 7,184,579 férfi és 7,141,785 nő, míg az osztrák tartományok 20,420,041 lakosa közül 10,006,350 a férfi és 10,413,691 a nő. Az összes népesség következőleg oszlik szét Ausztriában: Alsó-Enns 1,990,708, melyből férfi: 1,003,544 és nő 987,164; Felső Enns 736,519, férfi 363,075, nő 373,444; Salzburg: 153,159, férfi 75,217, nő 77,942; Stájer: 1,137,748, férfi 561,970, nő 575,778; Krajna: 337,694, férfi 162,903, nő 174,791; Krain: 466,334, férfi 223,285, nő 243,049; a partvidéken 601,981, férfi 307,191, nő 294,790; Tirol: 885,406, férfi 435,928, nő 449,478; Csehország: 5,140,156, férfi 2,467,841, nő 2,672,315; Morvaország: 2,030,783, férfi 974,126, nő 1,056,657; Szilézia 513,352, férfi 244,345, nő 269,007; Galícia 5,444,016, férfi 2,688,127, nő 2,755,889; Bukovina: 513,404, férfi 257,359, nő 256,045. Tehát az alsó Enns, a part-

vidék és Bukovina kivételével mindenütt a női nem van nagyobb számban. Így van ez a szorosan vett Magyarország is, melynek 11,180,048 lakosa közül férfi 5,586,599 és nő 5,593,449; a többi magyar koronaországokban ez az arány: Dalmácia 468,781, férfi 241,439, nő 227,342; Kroácia és Slavonia: 1,023,858, férfi 519,419, nő 504,439; Erdély: 2,122,458, férfi 1,078,561 és nő 1,043,897; Határőrvidék: 1,197,187, férfi 606,681 és nő 590,506.

— (A strassburgi műnster) felől részletesen írnak a város elfoglalása után. A torony ma is oly vonzó látványt nyújt, mint valaha, azonban több helyütt sérülések látszanak rajta, míg a templom kívülről tökéletesen épnek tűnik fel. A torony keresztje vetőbombával jött érintkezésbe s feloldalt görbült. A diszitmények egy része a földön hever s az egyik oldaltorony lépesőjének fele össze van rombolva. A templom-hajójának külső födele leégett, az ablakokat itt-ott golyók lyuggatták be, de a híres harang kikerülte a vést s a székesegyház egészben véve tűrhető állapotban van. Kijavitása azonban nagy költségbe fog kerülni.

* (Dr. Schwartzter magán elmé- és ideggyógyintézetében) egy 13 évig gyógykezés alatt állott beteg, mult hó 1-jén gyógyultan bocsátatott el.

* (A *soproni honvérdészolaj*) loboájának fölszentelése f. hó 19-kén fog végbemenni. Az ünnepeynél a zászlóánya Mária Valeria főbgnót, hg Eszterházy Pálné helyettesíti, a fölszentelésre pedig Zalka János győri megyés püspök van fölkérve.

* (A *berlini műkiállítás*) jelenleg egy fiatal magyar festéstől: Paál Lászlótól is van kiállitva egy kép, melyről egyik lipsei lap elismeréssel emlékszik meg. Paál állami segély mellett képezi magát külföldön.

* (A *léghajó*) Párisból rendes közlekedési eszköz lett. A levelek ez úton érkeznek, s mióta Gambetta léghajón hagyta el az ostromlott várost, a köztársasági kormány egy másik tagja, Keratry gróf is szerencsén elutazott Párisból, valamint Ducrot tábornok is, hogy a Loir-hadsereg parancsnokságát átvegye. Gambetta légi útját a roueni „Nouelliste” következőleg írja le: „Folyó hó 7-én, pénteken, délelőtt 11 órakor két léghajó szállott föl a Montmartre magaslátáról, az egyikben, mely „L'Armand Barbes” nevet viselt, Gambetta titkárával és Trichet léghajóssal foglalt helyet, míg a másik „Georges Sand” nevében öten s egy léghajós szállottak fel. A fölszállást maga Nadar eszközölte több miniszter és roppant néptömeg jelenlétében, mely lelkesülten kívánt jó utat a veszélyes vállalatba bocsátkozónak. A fölszállott léggömbök hosszú ideig egymás mellett haladtak a poroszok folytonos lövöldözései között, úgy, hogy a golyók sűrűn fityűltek el a léggömb hajója körül. Délután 3 óráig mindig egy irányban haladt a két léggömb, ekkor eltértek egymástól, s minden veszélyen kívül érezvén magukat, a „Georges Sand” egy óra mulva Roy mellett, Somme megyében leszállott minden legkisebb baj nélkül. Kevésbé szerencés volt az „Armand Barbes,” mely Montdidier környékén egy fán akadt s Gambetta leszállása a legnagyobb veszélyekkel volt egybekötve; néhány elősiető paraszt segítette le a minisztert, ki ez alkalommal némi jelentéktlenebb karcólásokkal menekülhetett meg. Leszállván a miniszter társaival, Montdidierbe sietett, hol a nép a legnagyobb lelkesültséggel fogadta s hol már minden készen állott az utasok Amiensbe szállítására, hová este értek be. Az éjet itt töltvén, másnap reggel vasuton Rouenbe indultak, melynek lakossága kor- és nemkülönbség nélkül már az indóháznál várta a lelkes minisztert, s megérkezésekor szünni nem akaró: „Eljen Franciaország! Eljen a köztársaság! Eljen Gambetta!” fölkialításokban tört ki. Gambetta végre jelek által igyekezett tudtára adni a népnek, hogy beszélni akar. Beszédében kiemelte Páris szilárd bátorságát, hangsúlyozta azonban, hogy az ellenség roppant erejével szemben a vidéknek Páris segítségére kell sietnie. Ezután a normandiakhoz fordulva, hazafiságukra hivatkozott, figyelmezteti, hogy Normandia a poroszok bőségszarujává lehet, azért védjék hősiésen magukat. A miniszter szavait a tömeg határtalan lelkesültséggel fogadta s az

ovatiók elől meg kellett szökni Gambettának, ki ezután Estancelinnel értekezett hosszasan az indóház egyik termében. Gambetta d. u. 4 órakor társaival együtt kocsin St-Severbe indult, hogy onnan utját Toursba folytassa. Az utazók mindenütt a legnagyobb lelkesedéssel fogadtattak, s Severben a nép a vasuti kocsiakat körülölvöve hosszasan éltezte a köztársaságot s a szerettet minisztert, ki elindulás előtt a kocsi ablakát föltárva, a köztársaságot hangosan éltezőknek kiálta: „Igen, eljen a köztársaság! mentsétek meg!” A léghajók három postagalambot is hoztak magukkal, melyek Toursból megviendik Párisba Gambetta utazásának eredményét.*

* (Léggömb-csata.) Egy belga lap Nadar léghatjózásából a következő kalandos leírást közli: Nadar szept. 30-án visszatért Párisba. Visszatérte nem csekély fáradtságba került, jóllehet léggömböt Tourstól kezdve kedvező szél kísérte. Toursból reggeli 6 órakor indult el és 11 órakor már Páris előtt volt, a hol mintegy 3000 meternyi magasságban a Charenten erőd fölött lebegett. Ugyanazon időben, midőn Nadar „Intrepide”-je Páris láthatárán megjelent, egy második léggömb is jelentkezett a levegőben. Ekkor észrevették, hogy Nadar kibont egy francia nemzeti zászlót és vigan lobogtatja. Erre a másik léggömb is kitiűzi a francia zászlót. Az erődből erre hatalmas hurrahkiáltásokkal üdvözlék a két bátor léghajóst, kiknek léghajói mind közelebb jöttek egymáshoz. Midőn már nagyon közel voltak, nagy pattogás hallatszik a légben, melyet sűrű fegyverroptogtás követ. Eleinte az erődben azt hitték, hogy ez diadaljel akar lenni, de csakhamar látták, hogy Nadar léggömbje sülyed s ő belekapaszkodik a léggömb hálózatába. A másik léghajó folytonolyást lövöldözött Nadarra. Az „Intrepide” gyorsan sülyedt, a másik hajón pedig bevonták a francia háromszínű zászlót és kitiűzték a porosz fekete-fehér zászlót. Most már világosan látható volt, hogy árułas van a dologban. Porosz léggömb volt, mely az „Intrepide”-re lött. Már azt hívék, hogy Nadar elveszett. Látták, a mint leesett kosarába és léggömbje már majd elérte a földet, de ő kiveté a ballastot s a léggömb ismét felszállt. Nadar bámulatos ügyességgel felmászott a hálózaton a léggömbig, betömte a porosz golyók által okozott lyukat s most fölebb szállt. Az „Intrepide” lett most a támadó és kosarából a porosz léggömbre több lövés történt. A porosz léggömb erre roppant gyorsasággal sülyedt, s a szédítő magasságból a földre esett. A porosz lovasok azonnal odasiettek, de társaikat bizonyára csak sétüzva találták meg. Nadar pedig szerencsén megérkezett Párisba.

* (Léghajó összeköttetés Páris és Gyöngyös közt.) A pesti postúra pár nap előtt egy Gyöngyöstre szóló levelt érkezett Párisból, honnan léghajon küldett ki. Ez aztán igazán „madárlátta” level.

* (Magyar tárgy rémszínű Amerikában.) „Los Hungaros,” ez a címe a 16 felvonásos rémdarabnak, melyet Guatamalában (Közép-Amerika) adták elő a nyár elején. A szinlap gyanyitni engedi, hogy a darabban Nagy Frigyes, Klapka, Görgei, Mária

Terézia chaotikusan fordulnak elő. A mű tizedik felvonásában Nagy Frigyes Világosi úzi Klapkát és Görgéit, kiket „Los exaltados” név alatt emlit a színlap s a megrémült Mária Teréziát ismét visszahelyezi elfoglalt birodalmába. A mű spanyol nyelven adatott elő s a színlap homlokán nagy betűs reklám hirdeti, hogy a „nagy hatású” darabot Bécsben 1296-szor adták már elő. A rémdrámát Gárdos szpanyol ember írta nagy tanulmányjal.

* (Román színház alapító társaság.) E hó 4. és 5-én tarták meg Déván a Hodosiu képviselő által összehívott értekezletet egy román színház létesítése ügyében a magyar kaszinó termében. Első nap a pesti ideiglenes bizottság olvasta fel jelentését s terjeszté elő az általa készített alapszabályokat. Ezután Vulcanu (pesti lapszerkesztő) és Hodosiu alkalmi beszédekot tartottak. Este díszes hangverseny volt a színház javára. Másnap az alapszabályokat vitatták meg s véglegesen megalkult a színházi pénzalapot szerző társaság. Az ügy vezetésére egy 7 tagból álló bizottság választott; elnök lett Hodosiu, alelnök Mocsonyi Sándor, pénztárnok Babes, titkárok Vulcanu és Gallu (referens a semmitűszéknél.) tagok Román Sándor és Mihályi Péter. A társaság alapítókéje eddig 8000 frt. A gyűlés alatt 14 üdvözlő távirat érkezett. A jövő évi nagygyűlés helyéül Szathmár városát tűzték ki. Az ünnepélyt fényes bál zárta be a színház javára.

(A pesti korecsolyázó-egylet) e hó 15-dikén tartotta közgyűlését, melyből megemlítjük a következőket: Az egylet 1869. dec. 20-án alakult meg, de soká kellett várnia, míg megnyílt számára a pálya, azaz míg jég fagyott. Végre a f. év január 27-én a hőmérő rég óhajtott sebességgel alászállt, s a városigeti tó befagyott. Mindazáltal az egylet működési ideje csak 22 napig tartott s ezalatt 104 alapító, 208 rendes tag és 46 család 120 taggal lépett a sikos pályára. Ezek tagsági díja összesen 2214 frtot tesz, de ünnepélyek belépti díjaiból, felülfizetésből ez összeg 2543 frt 30 kr-ra emelkedett. A kiadások azonban szintén jelentékenyek voltak, mert faházikó emeléséről is kellett gondoskodni, mi magában 467 frt 75 kr-ra került, ezenkívül különféle szerek, lámpások, szolgálói díjai terheltek még a pénztárt. Mégis a tiszta jövedelem 779 frt 91 kr, s ebből 650 frt a takarékpénztárban van elhelyezve.

Saját készítményű fehérneműk.

Árjegyzéke

HOLLÓS J.

fehérnemű-, vászon- és uri-dívatnemű raktárának Pesten,

Dorottya-utca 10. szám.

A legértesebb chifon-íngek sira mellel, 1.60, 2, 2.30, 2.50, 2.80, 3, 3.30, egész 3 frt 50 krig.
 Ugyanolyan vászonmellel, 3.80, 4, 4.50, 5 frtig.
 Ugyanolyak szép hosszukás 2, 2.50, 3, 3 frt 50 kr'g.
 Ugyanolyak vászonmellel, 3.50, 4, 4.50, 5 frtig.
 Ugyanolyak keresztés mellel, 3, 3.50, 3.80, 4, 4 frt 50 krig.
 Ugyanolyak vászonmellel, 4, 4.50, 5, 5.50, 6, 7 frtig.
 Ugyanolyak elegáns csipkézett mellel, 3, 3 frt 50 krig.
 Ugyanolya fehérék, színes szegélyeztetel 3 frt.
 Ugyanolya színesek 1.50, 2, 2.20, 2.40, 2.50, 3 frtig.
 Ugyanolyak, mindegyik ínghez külön 2 gallérral 2.60, 3 frtig.
 Ugyanolyak oxfordból 2 gallérral 5 frt. (angol-féle)
 Vászon-íngek a legjobb rumburgi és hollandi szövettől 2, 2.30, 2.60, 3, 3.50, 4, 5, 6, 7, 12 frtig.
 Ugyanolyak keresztés mellel 4, 4.50, 5, 5.50, 6, 6.50, 7, 7.50, 8, 15 frtig.
 Ugyanolyak himzett mell-fodorrall Jabot és caroval egészen vászonból vagy chifonba betéve 4.50, 5, 5.50, 6, 7, 7.50, 8, 9, 10, 12, 15, 20, 25 frtig.
 Női íngek 2, 2.50, 3.25, 4, 4.60, 5, 6 frtig.
 Női-nadrágok és corsettek 1.40, 2, 2.50, 3, 3.50, 4, 4 frt 50 krajcziig.
 Gyermek-íngek és gatyák, 1, 1.10, 1.30, 1.50, 1.80, 2 frtig.
 Flanel-íngek, 3, 3.50, 4, 4.50 frtig. selyem-mellel 5, 6 frtig.
 Flanel-nadrágok 3, 4 frtig.
 Duxer (egészségi) íngek, 1.30, 1.50, 2, 2.50, 3, 3.50, 4, 5, 6 frtig.
 Duxer (egészségi) íngek selyem-ből 6, 7, 9, 10 frtig.
 Ugyanolya nadrágok 1.75, 2, 2.50, 3, 3.50, 4, 4.50, 5 frtig.
 Gatyák 1.25, 1.50, 1.60, 1.80, 2 frt. (magyar és francia)

Rumburgi végvászon, 54 rőt 24, 26, 28, 30, 32, 34, 36, 40, 50, 60, 70, 120 frt.
 Hollandi $\frac{1}{4}$ és $\frac{3}{4}$ 18, 19, 20, 22, 24, 26, 30, 35, 40, 45, 50 frt.
 Creas $\frac{1}{4}$ és $\frac{3}{4}$ 11, 12.50, 14, 15, 17, 18, 20, 24 frt.
 Fonálvaszon 9, 10, 12 frt.
 Chifon, angol-féle, rőfe 24, 26, 30, 35, 40, 50, 60 kr.
 Tőrülkzőköt tucatonként 6, 7.50, 8.50, 9.50, 10, 12 frt.

Abroszok, asztal- és csomagekendők.
 Vászon s ebkendők, 3, 3.50, 4, 4.50, 5, 5.50, 6, 6.50, 7, 8, 12 frt.
 Báltást kendők színes szegélylyel 3.60, 4, 4.40 frt.
 Vászon-báltást 7, 8, 9, 10, 12, 15, 20 frt.
 Fehér vászon-báltást 6.50, 7.50, 8.50, 9.50, 10.50, 12, 20 frt.
 Selyem zsebkendők 1.50, 1.60, 2, 2.50, 2.80, 3 frt.
 Valódi angol dörzs-törülkzők 1.50 darabja.
 Íngelők, simák és mell-fodorrall, gallérral és a nélkül 50, 60, 80 kr, 1.30 frt.
 Mindenemű betétek chifonból hosszukás és keresztés műstrával 35, 40, 50 kr, 1, 1.50 frt.
 Ugyanolyak vászonból 70, 90 kr, 1, 1.30, 1.50, 2, 3.50 frt.
 Ugyanolyak himzeve 1.50, 1.60, 2, 2.50, 3, 4, 5, 6, 12 frt.
 Ugyanolyak caro- és mell-fodorrall Jabot 2.50, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 15 frt.
 Plaidok, kisebbek és nagyobbak, 4.50, 5, 5.50, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 18, 26 frt.
 Uti-shawl-ök 80 kr, 1, 1.50, 2, 2.50, 3, 3.50, 4, 5 frt.
 Cachuze gyapjuból és selyemből 1.50, 2, 3, 3.50, 4, 5, 6, 7, 8, 12 frt.
 Ut-takarók 8, 10, 12, 13 frt.
 Gun mi esőköpenyek feketék és fehérék 11, 12, 13, 15 frt.
 Esernyők, cotton, alpaca- és selyemből 1.60, 2, 2.80, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 16 frt.
 Harisnyák kőve és horgolva, vászonból, ezénából, flanel, gyapju- és selyemből 3.60, 4, 5, 18 frt.
 Harisnyák nők és férfiak számára, vadász harisnyák.
 Gallérok chifon és vászonból, mindenemű álló, lehajló és Dux gallérok 3, 4.50, 6 frt.
 Kézlelk 4, 4.40, 4.80, 5.50, 6, 8, 10 frt.
 Nyakkendők das vászettekban, a legújabb és legdivatosabbak, csokok 25 kr 61 3 f t g.
 Glacé- és posztkeztük szintén livrdenek.
 Mindenemű gallér- és közelő-gombok, ngymint: minden o szakja vágó cikkek a legulabb választékban és a legújáno abb áarakon.
 Levélből megrendelése utá-vét mellel vagy az összeg előleges befizetésével lehet leggyorsabban eszközöztetnek.